

УДК 130.2:316 ; 316.3 ; 1:316.32

**СИДОРЕНКО С.В.**

кандидат філософських наук,  
ст. викладач кафедри суспільних дисциплін,  
Запорізький державний медичний університет  
(Україна, Запоріжжя),  
sv20\_2011@mail.ru

---

## **ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ НА ЗАСАДАХ ДІАЛОГУ, ПАРТНЕРСТВА І НАЦІОНАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ: ЗАРУБІЖНИЙ І ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД**

*Дається аналіз формування ефективного громадянського суспільства в Україні на засадах діалогу, партнерства і національної консолідації; зроблена спроба теоретичного узагальнення формування громадянського суспільства в розвинутих країнах Заходу і початкові етапи формування громадянського суспільства в Україні. Відмічається, що держава та громадянське суспільство в рамках демократичного устрою зацікавлені в діалозі та партнерстві, підвищенні ефективності взаємодії*

**Ключові слова:** громадянське суспільство, діалог, партнерство, національна консолідація, культура компромісу, євроінтеграція

### **Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями**

Актуальність дослідження громадянського суспільства викликано, по-перше, тривалим нехтуванням здійснення суспільних перетворень, яких вимагали виклики сучасності; по-друге, турбулентним післякризовим світом, що призвів до деградації більшості важливих суспільних інститутів в країні, що погіршило ситуацію із забезпечення базових прав і свобод; по-третє, траєкторією розвитку суспільства, яке пройшло через випробування та трансформацію Майданом 2014 року; по-четверте, кризою базових відносин у політико-правовій та соціально-економічній сферах, яких будувалася чинна модель розвитку країни. В результаті суспільство здійснило спробу радикального оновлення – через системний злам, в надії стати іншим – справедливим, сучасним, цілісним, конкурентоспроможним. Наявність розвинутого громадянського суспільства є відмінною рисою будь-якої демократичної правової держави. У суспільствах, що досягли високої міри суспільно-політичної зрілості, коли сформувалося демократичне, близьке до правої, соціально-орієнтованої держави, повинно досягти зрілості і громадянське суспільство. У статті ми намагаємося *зробити спробу теоретичного узагальнення формування громадянського суспільства в розвинутих країнах Заходу і початкові етапи формування громадянського суспільства в Україні.*

### **Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на яку спирається автор**

Ще А.Грамші розглядав засоби масової інформації у якості структур громадянського суспільства. Вплив глобалізації, хоча й у дещо м'якшій формі, зазнає і кваліфікована демократія: авторитарні режими руйнуються як зсередини, так і ззовні; а нехтування правами людини наражається на протести в усьому світі. Окремий напрям складають праці Роберта Д. Патнема, який успішно застосував токвілівський підхід до громадянського суспільства в книзі "Як примусити демократію працювати?" [1]. У ній проаналізовано сучасні та історичні відмінності італійських регіонів з точки зору розвиненості цивільних громад та функціонуванні демократичних інститутів. Взавши цивільну громаду як культурно визначений осередок соціального життя, у якій органічно поєднуються культура та структура, Патнем зумів переконливо показати, що єдиним чинником, який мав значний і постійний вплив на успіх демократичного правління в Італії, була історична традиція громадянських орієнтацій і поведінки. Крім того, вченому вдалося спонукати наукову громадськість до найгарячіших дискусій з приводу сучасних тенденцій розвитку громадянського суспільства в США. Суперечка виникла після публікації ним статей у декількох журналах про звуження сфери громадянського суспільства в країні та про зменшення "соціального капіталу" [2].

Проблеми становлення і формування громадянського суспільства в сучасній Україні зводяться до того, що відбувається ідеалізація стану громадянського суспільства в країнах Заходу. Немає різниці в тому, яка модель – ліберальна чи кейнсіанська (соціально-ринкова) реалізується на практиці і в якій мірі вони сприяють розвитку громадянського суспільства. Соціально-ринкова модель чи рейнська модель, у рамках якої функціонують так звані компанії учасників, стимулюють розвиток інститутів громадянського суспільства. Саме тому вони втягують у розвиток громадянського суспільства не тільки свій капітал, але й місцеву спільноту, некомерційні організації та інші інституції громадянського суспільства. Що стосується ліберальної моделі, то американська індивідуалізована модель створює серйозні проблеми для становлення і формування громадянського суспільства. Неоліберальна модель, у рамках якої діють так звані компанії акціонерів, де правила визначають тільки власники і прибуток уї конкуренція вище за все, дана модель самим негативним чином впливає на розвиток громадянського суспільства

### **Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Проблемна ситуація.**

В умовах, коли на національному, регіональному і на глобальному рівнях великі корпорації все активніше втручаються у суспільно політичне життя і впливають, але й часто визначають його, розглядати проблематику громадянського суспільства у відриві від проблематики корпоративного бізнесу не тільки не доцільно, але й контрпродуктивно. Виникає питання:

яка модель громадянського суспільства упроваджується в країнах пострадянського простору, так як у багатьох країнах, включаючи і Росію, спонсорами громадянського суспільства виступають свої бізнесмени (на початку своєї діяльності Ходорковський), а не західні добровільні організації. Тому проблематика корпоративного громадянства – це особлива тема, яка заслуговує на більш прискіпливе дослідження. Вочевидь, що функціонування засобів масової інформації у сучасному суспільстві визначається станом самого громадянського суспільства, а з іншої – у немалій мірі визначає напрям його розвитку. При демократичному режимі передбачається, що ЗМІ виступають у якості одного з інститутів громадянського суспільства.

Отже, громадянське суспільство — це стара, але дуже актуальна теоретична концепція, котра усе ще володіє значним аналітичним, нормативним і політичним потенціалом". Причому тепер, як вважає Дж. Александер, вона прийшла в науку надовго. З крахом комунізму і кризою соціалістичних ідеологій центр ваги в дослідженні соціальних проблем перенесено з соціалізму на демократію. А в "арсеналі" демократичної теорії найбільш підходящою для аналізу соціальних проблем є саме концепція громадянського суспільства [3].

В результаті зростає спільна, всесвітня відкритість, публічність, посилюються впливи міжнародно-правового поля, зокрема у формі міжнародних судових інстанцій у певних сферах. Зростає також кількість справді міжнародних організацій та ініціатив, міжнародні урядові та неурядові організації, відповідні конференції та консультації мають економічну, технічну, екологічні, а також ту чи іншу політичну спрямованість. Віддаючи незалежне новітнім утворенням на кшталт Світового Банку, "Міжнародної амністії" та "Лікарів без кордонів", не варто забувати й старі організації - скажімо, такі міжнародні спортивні об'єднання, як Олімпійський комітет.

**Мета статті** – сформулювати теоретичні підстави формування ефективного громадянського суспільства в Україні на засадах діалогу і національної консолідації в контексті зарубіжного і вітчизняного досвіду.

**Дана мета реалізується в наступних задачах:**

- обґрунтувати сутність і значення теорії громадянського суспільства в контексті зарубіжного та вітчизняного досвіду;
- пояснити понятійно-категоріальний апарат формування громадянського суспільства на засадах толерантності і національної консолідації;
- показати еволюцію становлення громадянського суспільства;
- шляхи і напрями підвищення ефективності громадянського суспільства;
- знайти напрями виходу з системної кризи, які можливі завдяки формуванню ефективного громадянського суспільства.

## Обговорення проблеми

Проте сьогодні можна побачити серйозні перепони, що заважають здійсненню ними функції громадянського контролю над діяльністю влади. Проте відповідь на питання про роль ЗМІ у значній мірі залежить від відповіді на інше питання: хто їх субсидує? Є три відповіді на дане питання: держава, суспільство і бізнес. Що буває, коли держава буде культивувати незалежність інститутів громадянського суспільства, яке покликане контролювати державу, ми зможемо уявити, так як українське суспільство не в змозі, або не хоче на себе брати відповідальність за фінансування суспільних засобів масової інформації. Можливо, що не кращі часи переживають сьогодні і суспільні ЗМІ в країнах Заходу. Аналогічно, що й громадяни сучасних держав взагалі не схильні матеріально підтримувати діяльність традиційних політичних структур громадянського суспільства, включаючи політичні партії і профспілки.

Адже, якщо дивитися правді в очі, то великої громадянської активності в українців немає, вона є там, де добре виплачують кошти – під час виборів у всі рівні влади. Проте неурядовим чи некомерційним організаціям та їх коштам могли б позаздрити навіть урядові і комерційні структури. Цілком природно, що за хорошу заробітну платню наші люди готові культивувати громадянські ініціативи, приймати участь у публічних акціях і взагалі робити все, що скажуть «господарі». Проблема в тому, звідки беруться кошти і на що існують «громадянські асоціації». Вже не раз мова йшла про те, на які кошти існують «громадянські асоціації», іноземні фонди, відмічалось, що при припиненні фінансування громадянська активність відповідних організацій або скорочується, або зовсім зникає. Іншим джерелом являється фінансова підтримка держави, особливо у регіонах. Проте конструктивна співпраця з владою, яка є природним наслідком таких зв'язків, може бути корисною для суспільства. Проте функцією власне структур громадянського суспільства може бути тиск на владу знизу, контроль за діяльністю державних органів. Деякі вчені (С.П.Перебудов) вважають, що необхідно включити певні політичні організації до структури громадянського суспільства [4]. Ці структури власне і забезпечують функціонування представницької демократії на Заході, являючись інструментом просування інтересів громадянського суспільства у владу. Вони не так давно утримували і чималу частину суспільних засобів масової інформації. І саме ці політичні структури громадянського суспільства, перш за все політичні партії і профспілки, сьогодні переживають не кращі часи.

Не випадково на Заході пропонуються нові концепції, які у якості альтернативи висувають упровадження системи «функціонального представництва» і розширення всередині громадянського суспільства корпоративної демократії, яка не може замінити падіння традиційних демократичних інститутів. Теорія «корпоративного громадянства», всупереч декларованим цілям, підриває самі основи плюралістичного суспільства. Фактично передбачається делегітимація соціального конфлікту шляхом

виведення його з поля політичної взаємодії суспільства і держави і перетворення в об'єкт всередині корпоративного регулювання. Показовою у цьому відношенні є доля профспілок, які виявилися поглиненими державою чи корпораціями. Замість організованих груп інтересів, що опосередковують відносини між управителями і підлеглими, що здійснюють тиск знизу на владні структури, ми спостерігаємо використання профспілок як інструменту корпоративного управління, провідника владних імпульсів зверху вниз. Переформатування системи політичних відносин на основі «корпоративного громадянства» не завжди є сумісним з традиційними політичними формами громадянського суспільства. Тому слід сьогодні виробити нові підходи для забезпечення демократичного контролю над владою і бізнесом у зв'язку з кризовою ситуацією традиційних інститутів громадянського суспільства та інструментів політичного впливу (у тому числі ЗМІ). Проте жоден з способів фінансування засобів масової інформації такий контроль не може забезпечити ніхто: суспільний у силу його скорочення по об'єктивним причинам; державний і приватний – у силу своєї природи. У силу тієї ролі, які відіграють ЗМІ у сучасному світі, «вони повинні бути незалежними як суд і автономними як університети» [5]. Для нашої країни це не вирішення проблеми, постільки ні суд, ні університети не являються зразками незалежності та автономності. У даному випадку надія має бути покладена на відсутність монополії, конкуренцію між різними засобами масової інформації та їх власниками. Засобів повинно бути багато: і суспільних, і державних, і приватних. Не випадково ще Г.В.Ф.Гегель відмічав, що для становлення громадянського суспільства поєднання приватного інтересу з приватним егоїзмом і для цього потрібні довгі роки для боротьби з приватним егоїзмом [6]. Проблема в тому, що приватні інтереси у нас до сих пір не структуровані. Замість структурування приватних інтересів розвиток відбувався у напрямі формування вузьких олігархічних груп та їх зростання з кланами державної бюрократії. Відсутність середнього класу як необхідної соціальної опори громадянського суспільства – наочний показник пробуксовки структурування приватних інтересів. У цьому одна з головних причин зростання авторитарних тенденцій. Безперечно, структурування приватних інтересів стихійно проходить знизу, але в складних умовах це відбувається повільно і з великими деформаціями в економічному, соціальному і політичному розвитку суспільства.

*Громадянське суспільство - це багатовимірне, внутрішньо суперечливе, не цілісне, розпорошене суспільство, що потребує ще свого переформатування. З однієї сторони, воно включає в себе соціально активних громадян та об'єднань, а, з іншої, воно діє паралельно з державою, охоплює структури, що відкрито втручаються у сферу політики і суспільного життя. Соціальну основу його виникнення і функціонування складає соціальна диференціація і стратифікація суспільства його демографічна, етнонаціональна, релігійна та інша багатоманітність.*

*Різноспрямованість групових інтересів детермінує неминучість не тільки співпраці, але й конкуренції, змагальності, протистояння різних структур громадянського суспільства.* «Енергія суспільної самодіяльності» буде постійно залишатися відмінною від держави формою самоорганізації населення. Громадянське суспільство — це сукупність неполітичних відносин (економічних, національних, духовно-моральних, релігійних тощо), галузь спонтанного самовиявлення інтересів і волі вільних індивідів та їх асоціації; стабільна система горизонтальних соціальних зв'язків, суспільно-політичних орієнтацій і норм суспільної поведінки, що виросла безпосередньо з відносин власності, але не зводиться до них. В цій системі концентруються і оформляються економічні, професійні, культурні, релігійні та інші повсякденні інтереси соціальних прошарків і груп.

Тому суперечливою залишається ідея «конвергентного процесу одержавлення громадянського суспільства і огромадження держави». *Держава та громадянське суспільство в рамках демократичного устрою зацікавлені в діалозі та партнерстві, підвищенні ефективності взаємодії.* Без розвинутого громадянського суспільства, зокрема без створення належних умов для забезпечення свободи думки і слова, вільного вираження поглядів і переконань, свободи об'єднань, свободи зборів, участі громадян в управлінні державними справами та місцевому самоврядуванні, держава не створить можливостей для забезпечення функціонування різних моделей демократії участі, що у поєднанні з безпосередньою та представницькою демократією є умовою успішної модернізації, європейської інтеграції та сталого розвитку.

В контексті моделі післякризового розвитку в Україні поставлені такі завдання:

- забезпечити розвиток прямої демократії та демократії участі;
- здійснити законодавче врегулювання процедур громадянського контролю та лобістської діяльності;
- здійснити реформу місцевого самоврядування, спрямовану на зміцнення матеріально-фінансової бази територіальної громади;
- провести децентралізацію державного устрою, з делегуванням частини управлінських функцій міським громадам на засадах субсидіарності;
- забезпечити конкурентність та прозорість надання державної підтримки організаціям громадянського суспільства, сформувані Національний фонд сприяння громадянського суспільства;
- здійснити виявлення та викорінення корупційних схем взаємодії між органами влади та громадськими структурами;
- сприяти розвитку національної системи благодійності і добротності;
- сформувані цілісну систему безперервної громадянської освіти із обов'язковим залученням до цього процесу організацій громадянського суспільства;

- виховувати культуру компромісу в середовищі політичного класу як передумову її поширення в суспільстві загалом [ 6 ].

Громадянське суспільство як об'єкт впливу розвивається у відповідності з тими вимогами, які держава потребує від нього (суб'єкт-об'єктне відношення), але даний рівень розвитку міжособистісної взаємодії є ще далеким від ідеалу громадянського суспільства і не може вважатися фундаментом його побудови. Лише подолання розуміння іншої людини як об'єкта, як функції іншої людини може корінним чином змінити ситуацію, що склалася, і дозволить створити повноцінний фундамент громадянського суспільства, людей як суб'єктів громадянського суспільства, згуртованих єдністю цілей. Під громадянським суспільством слід розуміти сукупність неполітичних відносин (економічних, духовно-моральних, релігійних, культурних) громадян та їх асоціацій, заснованих на принципах, які самі себе контролюють «знизу», самі ставлять і вирішують задачі - самодіяльності, автономії і невідповідності. Саме у створенні умов і виявляються суб'єктивні якості індивідів для самовідтворення їх особистих якостей як суб'єктів самодіяльності. Громадянське суспільство та його інституції – це такий стан суспільства, в якому вільно реалізуються основоположні права і свободи людини та громадянина через різноманітні форми публічної громадської активності та самоорганізації [7].

Ініціативна група представників громадянського суспільства повідомляє про початок процесу утворення Української частини Платформи громадянського суспільства Україна – ЄС (далі – Платформа), створення якої передбачено статтями 469 та 470 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Враховуючи різноманітність вихідних позицій груп громадянського суспільства, що проявили ініціативу у створенні Платформи, та прагнучи утворити інклюзивну Платформу для якнайширшого представництва інтересів громадянського суспільства, *представники громадянського суспільства дійшли консенсусу щодо принципів діяльності Платформи та готові запропонувати її структуру й порядок денний. Основним завданням Платформи є сприяння імплементації Угоди про асоціацію, моніторинг процесу її виконання та експертно-консультаційна робота до виконання конкретних положень Угоди. Для виконання цього завдання Українська частина Платформи об'єднає компетентні організації громадського суспільства, що спеціалізуються на темах, визначених Угодою про асоціацію, та підтримують європейську інтеграцію України.*

Структура Української частини Платформи базуватиметься на змісті Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та буде організована за такими групами:

1. Політичний діалог Україна-ЄС, зовнішня та безпекова політика.
2. Демократичні реформи, верховенство права.
3. Права людини, гендерна рівність та недискримінація.

4. Боротьба з корупцією та шахрайством, державні фінанси, державні закупівлі, політика у сфері конкуренції (включно з державною допомогою).

5. Міграційна політика (включно з політикою притулку), трудова міграція, візова політика.

6. Нетарифне регулювання, захисні заходи, митне оформлення (включно з правилами визначення країни походження товарів).

7. Тарифне регулювання, перехідні періоди, вилучення, режим торгівлі з третіми країнами.

8. Технічне регулювання, санітарні та фітосанітарні заходи, географічні зазначення, безпека продукції.

9. Торгівля послугами (включно з захистом споживачів), рух капіталів, заснування та діяльність компаній.

10. Промислове та науково-технічне співробітництво, захист інтелектуальної власності, інформаційне суспільство.

11. Навколишнє природне середовище.

12. Енергетика та транспорт.

13. Зайнятість, трудові права, безпечні та здорові умови праці, соціальна політика.

14. Освіта та навчання, молодь.

15. Транскордонне та міжрегіональне співробітництво.

Счасний етап розвитку суспільства транзитного періоду доконче потребує вироблення науково обгрунтованої стратегії розвитку. На наш думку, необхідно розробити й ухвалити на державному рівні стратегію зі створення необхідних умов для розвитку громадянського суспільства, яка включала б такі моменти:

систему цінностей, що лежать в основі відносин між державою і громадянським суспільством;

роль і відповідальність громадян у творенні публічної влади;

роль освіти для формування громадянськості та захисту прав людини;

створення нормативно правової бази для діяльності і розвитку інститутів громадянського суспільства;

створення державно-інституціональних основ підтримки розвитку громадянського суспільства [ 8 ].

*Для теоретичного і практичного вирішення проблем взаємодії та консенсусу інтересів між компонентами політичної системи і всіх секторів громадянського суспільства необхідно враховувати досягнення гармонійного розвитку всіх трьох сторін трикутника „людина – суспільство – держава”. Без розуміння тісного взаємозв'язку не відбудеться повноцінного розвитку жодної з цих ланок. Тільки таким шляхом зможемо сформувати необхідні умови для подальшого розвитку в нових демократіях повноцінного громадянського суспільства. Саме на цьому фундаменті мають базуватися нові національні ідеології, або консолідуючі національні ідеї, про*



необхідність яких говориться вже багато років, але сформулювати які національні еліти поки не спромоглися [9].

Радикальні політичні зміни лютого 2014 р. сприяли виникненню в суспільстві сподівань на формування ефективного громадянського суспільства для забезпечення національної консолідації. Ці сподівання створюють сприятливі умови для здійснення громадянського суспільства на засадах діалогу та толерантності. Така політика здатна: 1) забезпечити національну консолідацію, якщо при її формуванні братимуться до уваги різні погляди, і вона реалізуватиметься з урахуванням регіональних особливостей; 2) зупинити деструктивні процеси в суспільстві, не використовуючи винятково примусові заходи, у спосіб досягнення порозуміння і злагоди; 3) зміцнити національну ідентичність на засадах толерантності й духовного розвитку.

Громадянська непокора є одним із стабілізуючих, хоч і незаконних, за визначенням, засобів усякої конституційної системи. Поряд із вільними й регулярними виборами та незалежною судовою системою, наділеною повноваженнями тлумачити конституцію, громадська непокора, коли вдаватися до неї з незалежними обмеженнями й здоровими судженнями, допомагає підтримувати й зміцнювати справедливі інституції. Чинячи опір несправедливості в рамках законслухняності, вона служить справі недопущення відступів від справедливості й виправлення їх, коли вони таки трапляються. Подібна загальна готовність удаватися до правомірної громадянської непокори вносить сталість у добре впорядковане суспільство а чи в таке, що майже справедливим. Втім, коли скидається на те, що громадянська непокора загрожує підірвати громадську згоду, відповідальність лягає не на тих, хто протестує, а на тих, чий зловживання авторитетом і владою роблять подібну опозицію виправданою, правомірною. Адже застосування примусового апарату держави з метою підтримання явно несправедливих інституцій є само по собі різновидом незаконного насильства, чинити опір якому громадяни набувають права в залежний час [10, с.533].

В ситуації непокори проявляються властивості мережевої боротьби для котрої характерні креативність, комунікація, співробітництво, самоорганізація. Особливо дана тенденція проявляється в антиглобалістських рухах, які організують мережі. Демократичний принцип визначає мету рухів та їх постійну діяльність. Рухи визначаються протестами проти глобалізації та розповсюджуються в Північній Америці та Європі. Демократія та свобода регулюють протести під час різних організаційних формах взаємодії. Розподілена мережева структура дає приклад абсолютної демократичної організації, яка відповідає державним формам економічного та соціального виробництва та слугує міцною зброєю проти домінуючої структури влади. В умовах мережі легальність є неефективною у мережі [11, 599с.].

Сутність громадянського суспільства полягає в забезпеченні законних прав людини. Особа має гарантію вільного вибору тих чи інших форм економічного і політичного буття, ідеології, світогляду, можливість вільно висловлюватися і відстоювати свої погляди та інтереси. Становлення громадянського суспільства є невинним процесом удосконалення громадянина, суспільства, влади, політики, права, який охоплює всі без винятку сфери життєдіяльності. З початком процесу демократичної перебудови світового співтовариства зріс загальний інтерес до проблематики громадянського суспільства. Його наукові дослідження проводяться у невід'ємному зв'язку з проблематикою правової держави. Існує три напрямки історичного і політичного розвитку, які ведуть одним шляхом до громадянського суспільства: розвиток політики, колективістських та індивідуальних засад громадянськості. Універсальність і фундаментальність основ громадянського суспільства і правової держави становлять одвічні поняття - порядність, чесність і людяність. У такому суспільстві вільно розвивається асоціативне життя, відбувається децентралізація державної влади завдяки передачі значної її частини самоврядуванню, безконфліктне розв'язання суспільно-політичних проблем. Цілісний правовий, політичний, ідеологічний, культурний, етичний механізм, який забезпечує ефективний вплив громадянського суспільства на структури влади і соціального життя країни, становить собою зміст поняття демократизму. Щодо сучасного розуміння громадянського суспільства, слід окреслити такі чинники, що особливо впливають на його формування. Громадянське суспільство – це соціально організована структура, що складається за межами політичних структур, але охоплює й їх, оскільки вони також є його частиною і утворені громадянами. Такі елементи, як демократичне законодавство, поділ влади, наявність легальної опозиції, цілого ряду політичних партій тощо, не є самі собою безпосередньою структурою громадянського суспільства, але вони становлять певні форми закріплення його впливу в політичній організації суспільства. Їхня соціальна роль полягає в реалізації цінностей громадян, життя, політичних й соціальних свобод людей. Громадянське суспільство існує за умови плюралізму будь-якої, зокрема соціально-політичної діяльності, її матеріальних та ідейних основ. Сфера приватного життя має бути закритою для будь-якого політичного, владного втручання. Це найважливіший показник існування громадянського суспільства. Серед складових організації й функціонування демократизму влади для громадянського суспільства особливо істотні такі: легітимність, всезагальність, повнота демократизму, ефективність реалізації одержаного кредиту довір'я в інтересах народу тощо. Разом з тим великого значення набуває забезпечення особистої, соціальної, економічної безпеки громадян, їх доступу до охорони здоров'я, освіти, культури, мінімальних основ вибору діяльності за покликанням; соціально гарантована компенсація трудових витрат; заборона всіляких форм примусу.

Метою державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства є створення більш сприятливих умов, спрямованих на задоволення інтересів, захист прав і свобод людини та громадянина, подальше становлення громадянського суспільства на засадах безпосередньої, представницької демократії, широкого впровадження форм демократії участі, самореалізації та самоорганізації громадян, для чого необхідно:

- забезпечити розвиток прямої демократії та демократії участі;
- здійснити законодавче врегулювання процедур громадянського контролю та лобістської діяльності;
- здійснити реформу місцевого самоврядування, спрямовану на зміцнення матеріально-фінансової бази територіальної громади;
- провести децентралізацію державного устрою, з делегуванням частини управлінських функцій міським громадам на засадах субсидіарності;
- забезпечити конкурентність та прозорість надання державної підтримки організаціям громадянського суспільства, сформуванню Національного фонду сприяння громадянського суспільства;
- здійснити виявлення та викорінення корупційних схем взаємодії між органами влади та громадськими структурами;
- сприяти розвитку національної системи благодійності і доброчинності;
- сформувати цілісну систему безперервної громадянської освіти із обов'язковим залученням до цього процесу організацій громадянського суспільства;
- виховувати культуру компромісу в середовищі політичного класу як передумову її поширення в суспільстві загалом.

### **Висновки**

Таким чином, важливими завданнями формування ефективного громадянського суспільства на засадах діалогу є такі: 1) налагодження публічних консультацій з усіма зацікавленими учасниками громадянського суспільства (громадськими інституціями та організаціями), спроможними брати участь у здійсненні відповідної політики; 2) демонтаж старого механізму прийняття рішень, що унеможлиблювали конструктивну роль громадськості у здійсненні основних задач формування громадянського суспільства; 3) посилення інституційної ефективності всіх структурних компонентів громадянського суспільства та розвиток дієвості демократії знизу; формування культурної політики на засадах діалогу із громадянським суспільством.

### **Список використаних джерел**

1. Robert D. Putnam. Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy. — Princeton (N.J.), 1993.
2. Keane, John, ed. Civil Society and the State. New European Perspectives. — London - New York: Verso, 1988. — P. 14-22
3. Alexander J. Bringing Democracy Back In / Intellectuals Beyond Academy. Ed. by Ch. Lemert. — Sage, 1990. — P. 161, 167.

4. Перегудов С.П. Перегудов С.П. Корпоративное гражданство: концепции, мировая практика и российские реалии / С.П.Перегудов.- Ин-т мировой экономики и междунар. отношений РАН. - М.: Прогресс-Традиция, 2008.
5. Джин Л.Коэн, Эндрю Арато. Гражданское общество и политическая теория / Джин Л.Коэн, Эндрю Арато.- М.: Весь мир, 2003.- 784с.
6. Гегель Георг. Феноменология духа: сочинения/ Георг Гегель: и.о. АН СССР, Ин-т философии; пер. Шпет Г.- М.: Изд-во АН ССР, 1959.- Т.4.- Ч.1.- 1959.- 440с.
7. Бойчук М.А. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії: [Монографія] / М.А.Бойчук. - К.: ТОВ «Атлант ЮЕМСІ».- 2007.- 207 с.
8. [confeu.org.ua/presscentre/news/3253.html](http://confeu.org.ua/presscentre/news/3253.html)
9. Карась А.Ф. Громадянське суспільство і національна культура/ Гуманізм за утвердження громадянського суспільства в Україні / А.Ф.Карась. - Вісник Львівського університету.- 1995.- Вип.32.- С.11-18.
10. Роулз Д. Теорія справедливості/ Пер. з англ. О.Мокровольського/ О.Мокровольський.- К: Вид-во Соломії Павличенко "Основи", 2001.- С. 533.
11. Хардт М., Негри А. Множество: война и демократия в эпоху империи/ Пер. с англ. под ред. В.Л.Иноземцева/ Хардт М., Негри А. - М.: Культурная революция, 2006. – 599 с.

### References

1. Robert D. Putnam. Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy. — Princeton (N.J.), 1993.
2. Keane, John, ed. Civil Society and the State. New European Perspectives. — London - New York: Verso, 1988. — P. 14-22
3. Alexander J. Bringing Democracy Back In / Intellectuals Beyond Academy. Ed. by Ch. Lemert. — Sage, 1990. — P. 161, 167.
4. Peregoudov SP Peregoudov SP Corporate citizenship: concepts, international practice and the realities of Russia / S.P.Peregudov. - Institute of World Economy and International Relations, Russian Academy of Sciences. - Moscow: Progress-Tradition, 2008.
5. L.Koen Jin, Andrew Arato. Civil society and political theory / Jean L.Koen Andrew Arato. - M.: The whole world in 2003. – 784p.
6. Georg Hegel. Phenomenology of Spirit: essays / Georg Hegel: USSR Academy of Sciences, Institute philosophy; translation. Shpet G. - M.: Publishing USSR Academy of Sciences, 1959. - Volume 4. - Part 1. - 1959. – 440p.
7. Boychuk MA The government and civil society: interaction mechanisms [monograph] / M.A.Boychuk. - K.: "Atlant YuEmSI." - 2007. - 207 p.
8. [Confeu.org.ua/presscentre/news/3253.html](http://Confeu.org.ua/presscentre/news/3253.html)
9. Karas AF Civil society and national culture / Humanism for the promotion of civil society in Ukraine / A.F.Karas. - Bulletin of Lviv University. - 1995. - Release. 32. - P.11-18.
10. Rawls J. A Theory of Justice / update O. Mokrovolskyu / O.Mokrovolskyu. - By: Publisher Salome Pavlicenco "Foundations", 2001. - P. 533.

*СИДОРЕНКО С.В., кандидат философских наук, ст.преподаватель кафедры общественных дисциплин, Запорожский государственный медицинский университет (Украина, Запорожье), sv20\_2011@mail.ru*

**ФОРМИРОВАНИЕ ЭФФЕКТИВНОГО ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА НА ОСНОВЕ ДИАЛОГА, ПАРТНЕРСТВА И НАЦИОНАЛЬНОЙ КОНСОЛИДАЦИИ: ЗАРУБЕЖНЫЙ И ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ ОПЫТ**

*Дается анализ формирования эффективного гражданского общества в Украине на основе диалога, партнерства и национальной консолидации; сделана попытка теоретического обобщения формирования гражданского общества в развитых странах Запада и начальные этапы формирования гражданского общества в Украине. Отмечается, что государство и гражданское общество в рамках демократического устройства заинтересованы в диалоге и партнерстве, повышении эффективности взаимодействия*

*Ключевые слова:* гражданское общество, диалог, партнерство, национальная консолидация, культура компромисса, евроинтеграция

**SIDORENKO S.V.**, PhD, Senior Lecturer, Department of Social Sciences, Zaporozhye State Medical University (Ukraine, Zaporizhzhya), sv20\_2011@mail.ru

**EFFECTIVE FORMATION OF CIVIL SOCIETY IN UKRAINE ON THE BASIS OF DIALOGUE, PARTNERSHIP AND NATIONAL UNITY: FOREIGN AND DOMESTIC EXPERIENCE.**

*The analysis of the formation of an effective civil society in Ukraine on the basis of dialogue, partnership and national unity; attempted theoretical generalization of civil society in the developed countries of the West and the initial stages of civil society in Ukraine. It is noted that the state and civil society in the democratic system are interested in dialogue and partnership, enhancing the efficiency of interaction. It is noted that the state and civil society in the democratic system are interested in dialogue and partnership, improving the efficiency of interaction. In the article the nature and significance of the theory of civil society in the context of international and domestic experience; series of concepts and categories of the formation of a civil society based on tolerance and national unity; shows the evolution of civil society, ways of improving the efficiency and direction of civil society in the context of European integration; directions out of the systemic crisis, possible due to the formation of an effective civil society. Civil Society - a multi-dimensional, internally inconsistent, not integrated, dispersed community that needs more of its reformatting. On the one hand, it involves socially active individuals and groups, and on the other, it operates in parallel with the state covering structures interfere openly in politics and public life. The social basis of its appearance and function is social differentiation and stratification of society as its demographic, ethnic, religious and other diversity. Various interest groups determines the orientation of the inevitability not only cooperation but also competition, confrontation of different structures of civil society. Representatives of civil society have reached a consensus on the principles of Platform proposed structure and agenda. The main objective of the Platform is to facilitate the implementation of the Association Agreement, monitoring of its implementation and expert consulting work to implement specific provisions of the Agreement. To perform this task, the platform will bring together Ukrainian competent civil society organizations specializing in topics specified by the Association Agreement and supporting European integration of Ukraine. Determined that the theoretical and practical problem-solving interaction and consensus of interests between the components of the political system and all sectors of civil society must consider achieving the harmonious development of all three sides of the triangle "man - society - the state." Without an understanding of the close relationship does not happen the full development of any of these units. The most important task of forming an effective civil society on the basis of dialogue include: 1) establishment of public consultations with all stakeholders of civil society (non-governmental institutions and organizations) in order to participate in the implementation of policies; 2) the dismantling of the old decision-making mechanism that prevented the constructive role of the public in the exercise of the basic tasks of development of civil society; 3)*

*strengthening the institutional effectiveness of all structural components of civil society and democratic development effectiveness bottom; cultural policy based on dialogue with civil society*

**Key words:** *civil society, dialogue, partnership, national unity, culture of compromise, European integration*

*Рекомендовано до публікації докт. філософ.н., проф. Поповим С.М.  
Дата надходження рукопису 29.05.2014 року*